

Feltáratlan latin kódexek az Egyetemi Könyvtár gyűjteményében

A Cod. Lat. 133-139 jelzetű darabok katalógusa

Az Egyetemi Könyvtár Kézirat- és Ritkaságtárának egyik legértékesebb és legrepresentatívabb gyűjteménye a 183 darabból álló kódexállomány,¹ melynek legtekintélyesebb részét a középkori latin kódexek alkotják, szám szerint 137 darab. A kódexek legismertebb csoportját azon kéziratok képezik, melyeket 1877-ben Abdul Hamid szultán ajándékozott a budapesti egyetemnek,² s melyek közül azóta többről bebizonyosodott, hogy hiteles Corvina, valóban része volt Mátyás híres budai könyvtárának.³ Ezek leírása és elemzése azóta már többször is napvilágot látott, sőt magukat a kódexeket is számos kiállításon bemutatták már a nagyközönségnek,⁴ de az irántuk való érdeklődés napjainkban sem hagyott alább, s a kódexek közül három 2002. végén, egy olaszországi kiállításon ismét látható volt.⁵

Természetesen a szultán által visszaadott darabok közül azok is nagyon fontosak, amelyek nem bizonyultak hiteles Corvináknak. Ezek, minthogy a törökök egészen biztosan Magyarországról vitték őket magukkal, s mivel sok esetben régebbiek, mint maguk a Corvinák, érdekes bepillantást engednek a XIV-XV. század világi könyvtárainak összetételébe. Közülük való például a könyvtár két leggazdagabban díszített kódexe is, mindkettő a XIV. századból,⁶ s ugyancsak a török ajándékkal került vissza egy a XIII. század végén, talán francia területen íródott, de valószínűleg Magyarországról elszármazott gazdagon díszített Biblia,⁷ s

¹ A kéziratár s ezen belül kódexek anyagának és történetének legújabb bemutatása: KNAPP Éva: *A Budapesti Egyetemi Könyvtár Kézirat- és Ritkaságtára. Tudományos ismertető.* = Az Egyetemi Könyvtár Evkönyvei VII-VIII (1997), 21-41; 25-27.

² Az 1877-es török küldöttségről és az ajándékozásról ld. ERŐDI B.: *Csok jasa! A török küldöttség látogatásának emlékkönyve (Çok Yaşa! Türk heyetinin ziyareti'inden hatıra kitabı).* Budapest 2001.

³ Jelenleg 13 darabot tartanak nyilván Corvinaként (Cod. Lat. 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 31(?)). Vö. CSAPODI Cs. – CSAPODINÉ GÁRDONYI K.: *Bibliotheca Corviniana.* Budapest 1990, 34-36.

⁴ Legutóbb például éppen az Egyetemi Könyvtárban a Török-Magyar Baráti Társaság szervezésében.

⁵ A kiállításról ld. *Nel segno del corvo. Libri e miniature della biblioteca di Mattia Corvino re d'Ungheria(1443-1490).* Modena, Il Bulino edizioni d'arte 2002.

⁶ Cod. Lat. 15 (Abulcasis-kódex) és Cod. Ital. 1. (Dante-kódex). Vö. BERKOVITS I.: A Budapesti Egyetemi Könyvtár Albucasis-kódexe. MKS 1937, 229-240, ill. Uő.: *A budapesti Egyetemi Könyvtár Dante-kódexe s a XIII-XIV. századi velencei miniatúrafestészet története.* Budapest 1928

⁷ Cod. Lat. 18.

még néhány más érdekes és értékes kódex.⁸ A szultán ajándéka tehát amellett, hogy a visszakapott Corvinák révén felbecsülhetetlen kincssel gazdagította a magyar könyvkultúra hazai emlékeit, új adalékokkal szolgál és szolgálhat a magyarországi középkor és humanizmus könyvkultúrájának további kutatása számára is.

A kódexgyűjtemény régebbi és nagyobb csoportját azok a Corvinákhoz képest kevésbé népszerű, de ugyanolyan jelentős kódexek alkotják, melyek II. József abolíciós rendeletei nyomán – a feloszlott szerzetesrendek kolostori könyvtárainak anyagával együtt – a XVIII. század végén kerültek a könyvtárba. A könyvtár kódexállományának csaknem fele (66 darab) származik e szerzetesi könyvtárakból. Elsősorban a könyvtáraikról, könyvkultúrájukról híres rendek kézírataival találkozunk közöttük. Így például számos karthauzi (pl. Cod. Lat. 42, 50, 55, 56, 57, 58, 59 mintegy 25 db.)⁹ és pálos eredetű darabbal (Cod. Lat. 114, 115, 131),¹⁰ de vannak premontrei (pl. Cod. Lat. 36, 51, 67, 74, 96)¹¹ és ágostonos (Cod. Lat. 35, 120, 123) eredetű kéziratok is, s nem szabad elfeledkeznünk a jezsuiták gyűjteményéből származó darabokról (Cod. Lat. 52, 91) sem.¹² E kódexek értéke legtöbbször nem annyira a bennük található szövegek különlegességében, vagy az általuk képviselt variánsok szövegkritikai értékében rejlik – igaz ugyan, hogy e tekintetben is sok értékes darabot őriz a Könyvtár¹³ – sokkal inkább művelődés-, liturgia- és szellemtörténeti szempontból jelentősek. A későközépkori egyházi könyvkultúra olyan emlékeit őrzik ugyanis, amelyek nélkül a magyar nyelvű

⁸ Pl. Cod. Lat. 25 (ún. Sztárai-kódex, magyar nyelvű széljegyzettel), ill. Cod. Lat. 31 (Terentius-kódex, nem biztos, hogy Corvina, talán inkább Vitéz Jánoshoz köthető, a kéziratban érdekes szkhologionok és szövegváltozatok olvashatók). Vö. KATONA L.: A Gesta Romanorum Sztárai-codexe. *Egyetemes Philológiai Közöny* 1898, 401-411 et 878-879, és ÁBEL J.: *Az ó- és középkori Terentiubiographiák*. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből 14/1) Budapest 1887, 1-61, ill. Uő.: *Corvin-codexek*. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből 8) Budapest 1880, 11-13.

⁹ Ezekről ld. FODOR A.: *Die Bibliothek der Kartause Lechnitz in der Zippe von 1500 (Geschichte und Buchbestandsrekonstruktion)*. In: DEZSÉNYI SZEMZŐ P. – MEZEY L. (ed.): *Armarius. Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridarum*. Budapest 1976, 49-70.

¹⁰ Vö. TÓTH A.: Az Egyetemi Könyvtár kéziratárának fejlődése. *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei* 6 (1973), 22-23. és MÁLYUSZ E.: A pálosrend a középkor végén. *Egyháztörténet* 3 (1945), 19-22.

¹¹ TÓTH A.: Az Egyetemi Könyvtár kéziratárának fejlődése. *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei* 6 (1973), 23. és TÍMÁR K.: *Premontrei kódexek*, Kalocsa 1924, 17-18, GÁBRIEL A.: A premontrei kódexirodalom. *Új Magyar Múzeum* IV (1943), 8-10.

¹² TÓTH A.: Az Egyetemi Könyvtár kéziratárának fejlődése. *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei* 6 (1973), 21-22, 24.

¹³ Így például Sienai Bernardinus egy autográf kódexe (Cod. Lat. 102), vö. CENCI, C.: *Un manoscritto autografo di San Bernardino a Budapest*. (Studi Franciscani 61/34) Pistoia 1964, vagy magyar vonatkozásban az 1460-as szepesi zsinat aktáinak csak itt található kéziratát, vö. CSONTOSI J.: Aranyasi Gellérti János kódexe 1462-1473-ból. *MKSz* 3 (1879), 69-83 és ERDŐ P.: *Egyháztörténet a középkori Magyarországon*. Budapest 2001, 79.

irodalom és kultúra születésének és fejlődésének körülményei egyszerűen nem érthetők meg.¹⁴

A kódexgyűjtemény az abolíciók után elsősorban a könyvtárak juttatott adományok révén gazdagodott tovább. Időben az első ilyen ajándékozásra 1802-ben került sor, mikor Winkler Mihály pécsi kanonok 1802-ben a könyvtárnak ajándékozott három XVI. század első feléből származó magyar nyelvű kódexet (Cod. Hung. 1 (Nádor-kódex), 2 (Winkler-kódex), 8 (Weszprémi-kódex)), valamint egy díszes német nyelvű kézírásos imádságos könyvet (Cod. Germ. 3.). Ezután került a könyvtárba a szultán harmincöt kódexből álló ajándéka, melynek nyomán a gyűjtemény már csaknem elérte mai nagyságát. Mindez a kódextárnak a korvinák által megnövelt jelentősége mellett szükségessé tette az állomány katalógus formájában történő feltárását. Ez 1881-ben valósult meg, amikor Trefort Ágoston kultuszminiszter kérésére Szilágyi Sándor, az akkori főigazgató, elkészítette a kódexek első nyomtatott katalógusát.¹⁵ A latin kódexek leírását Fehérpataky László, a görögökét Ábel Jenő, az arab kéziratokét Goldziher Ignác, a török darabokét Szilády Áron, míg a szláv kéziratok meghatározását Bojnisich Iván és Kukuljevics Sacy Iván végezte el. A kódexállomány összetétele és száma ezután egészen 1945-ig gyakorlatilag változatlan maradt, ezután következtek a hivatalos beszerzések, a kódexgyűjtemény szervezett bővítése, amely kb. 8 darabbal növelte a gyűjteményt (Cod. Lat. 116 /1950/, 125-128 /1952/, 132 /1953/, 137 /1958/, valamint Cod. Germ. 5 /1957/), s ugyancsak e szervezett bővítésnek köszönhetően soroltak át a kódexgyűjteménybe néhány, korábban az újkori kéziratok között számon tartott középkori kódexet is (pl. Cod. Lat. 34, 35, 122-124, 131).¹⁶

Ekkor került sor a megnövekedett és némileg átalakult anyag új, modernebb kívánalmak szerint történő számbavételére, amelyre Mezey László vállalkozott 1961-ben.¹⁷ Katalógusa annak ellenére, hogy már röviddel megjelenése után számos formai és módszertani kifogást emeltek ellene,¹⁸ s sok tekintetben (szövegkiadások, egyes művek azonosítása) ma már meghaladottnak számít,¹⁹ és

¹⁴ A korszakról és latin nyelvű irodalmáról ld. TARNAI A.: *"A magyar nyelvet írni kezdők": irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*. Bp., 1984, 60-155.

¹⁵ *Catalogus manuscriptorum Bibliothecae Regiae Scientiarum Universitatis Budapestiensis I: Catalogus codicum*. Budapest 1881.

¹⁶ TÓTH A.: *Az Egyetemi Könyvtár kézírattárának fejlődése*. = Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei 6 (1973), 32-34.

¹⁷ MEZEY L.: *Codices Latini medii aevi Bibliothecae Universitatis Budapestiensis*. Budapest 1961.

¹⁸ Ld. pl. Emmanuele Casamassima recenzióját a katalógusról: *La Bibliofilia* 64 (1962), 88-90. ill. HAJDU H.: *A budapesti Egyetemi Könyvtár latin kódexeinek katalógusa*. = *Filológiai Közlöny* 11 (1965), 238-243.

¹⁹ Vö. pl. a Cod. Lat. 73-mal kapcsolatban HAJDU H.: *A budapesti Egyetemi Könyvtár latin kódexeinek katalógusa*. = *Filológiai Közlöny* 11 (1965), 238-243. Vagy a Cod. Lat. 75, Mezey által egységesen Órigenésznek tulajdonított homíliaikat, melyek valójában Scotus Eriugena, Haymo és mások beszédei. Illetve egy kései apokrif írás az ún. *Epistola Lentuli* esetében (Vö Dobschütz, E. (ed.): *Christusbilder. Untersuchungen zur Christlichen Legende*. (TU 18) Leipzig 1899, 319*), amely kódexeinkben többször is előfordul (pl. Cod. Lat. 17, f. 172v, Cod. Lat. 59, f. 269; Cod. Lat. 62, f. 29; Cod. Lat. 128, f. 59), de Mezey ezek közül csak egyetlen

sajnálatos módon nagyon sok rendkívül zavaró és a leírásokat szinte érthetetlené tevő sajtóhibát tartalmaz,²⁰ – egy-egy kódex azóta napvilágot látott leírásától eltekintve²¹ – még mindig egyetlen segédeszköze a kéziratok kutatóinak. Ezért is határozta el a könyvtár vezetősége, hogy szükség van a katalógus egy új, javított és bővített változatára, melynek első és legfontosabb feladata a Mezey-féle leírásokban szereplő hibák javítása, s az adatoknak az azóta eltelt időszak kutatási eredményeinek fényében történő pontosítása, mely sok esetben alapvetően módosíthatja egy-egy mű attribúcióját, sőt magát a kódex leírását is. A munka el is kezdődött, s az anyag revideálása gyakorlatilag véget ért.

Ekkor kellett következnie azon kódexek feldolgozásának, melyek a Mezey-katalógusba valamiért nem kerültek, vagy nem kerülhettek bele. Ezek nagy része a katalógus megjelenése után került a könyvtárba, s ezért nem szerepel benne. Két darab (Cod. Lat. 135; 137) pedig talán töredék volta miatt maradt ki. Ebben az időben kezdték ugyanis meg a kódextöredékek gyűjteményének felállítását, s a két csoport, a töredékek és a kódexek gyűjtőköre nem volt még egyértelműen körülhatárolva, s a két gyűjtemény között előfordultak átfedések.²² A szóban forgó két darabot talán a fragmenta közé akarták besorolni, s ezért maradtak ki a kódexek közül, később azonban – a töredékekhez képest viszonylag nagy terjedelmük miatt – mégis a kódexek között kaptak helyet.

Az öt új darab nem illeszkedik szervesen a gyűjtemény korábbi jellegébe. A beszerzések esetlegességének megfelelően van köztük olasz eredetű humanista,

---

egyszer, az utolsó esetben, vette észre. Vö. MEZEY L.: *Codices Latini medii aevi Bibliothecae Universitatis Budapestiensis*. Budapest 1961, 210.

²⁰ A Cod. Lat. 128 esetében például a kódex második felének (ff. 212v-300v leírása valamiért teljesen hiányzik a nyomtatott katalógusból (Vö. MEZEY L.: *Codices Latini medii aevi Bibliothecae Universitatis Budapestiensis*. Budapest 1961, 211). Vagy a Cod. Lat. 40-nél, ahol a leírás egyes tételei felcserélődtek, s a ff. 98-98v feltárása a f. 106v után következik, s eredeti helyére is más került (vö. MEZEY L.: *Codices Latini medii aevi Bibliothecae Universitatis Budapestiensis*. Budapest 1961, 59-60), nem is beszélve a kódex szövegkiadásainak hibás bibliográfiai adatairól. (Ui., az 58. oldalon a kódex 87v fóliójával kapcsolatban Mansi XXIII, 1169-1170 helyett Mansi XXIII, 1169-1176 utána a 89v-ön Mansi XXIII, 1169-1176 helyett Mansi XXIV, 135-144 a helyes hivatkozás, majd a 92. fóliónál újabb tévedés: Mansi 24, 397-484 helyett Mansi 24, 397-404 a helyes (a kötetek eddigi római számokkal történő jelölésének hirtelen átváltásáról nem is szólva), ezután ugyancsak a 92. fólió leírásánál a bibliográfiai hivatkozás (most már helyesen) rossz helyre, közvetlen a cím után került, de aztán újra megismétlődik a szokott helyén, teljesen felborítva ezzel a leírás rendszerét.

²¹ Pl. a Cod. Lat. 102 esetében: CENCI, C.: *Un manoscritto autografo di San Bernardino a Budapest*. (Studi Franciscani 61/34). Pistoia 1964, ill. a pálos *Liber viridis* (Cod. Lat. 115) kapcsán: SARBAK G.: *A pálos Liber viridis*. In: SZELESTEI L.: *Tanulmányok a középkori magyar könyvkultúráról*. Budapest 1989, 155-167.

²² Erről ld. MEZEY L.: *Fragmenta codicum. Egy új forrásterület feltárása*. In: MTA I. Oszt. Közleményei 30 (1978), 65-90. Egyébként erről tanúskodik a kódexek és a fragmenta-gyűjtemény néhány átfedése is, vö. pl. Cod. Lat. 136, amely votaképp a Fragn. Lat. 150-es darab.

német provenienciájú asztrológiai és későközépkori liturgikus kódex. Feltárásuk és bemutatásuk azonban új darabokkal gazdagíthatja a Magyarországon őrzött kódexek sorát, s talán segítséget és kiindulópontot nyújthat a korszakra vonatkozó további kutatások számára is, s nem utolsósorban, mintegy próbaköve és bevezetője a könyvtár egyelőre még rendezés alatt álló, de reményeink szerint a közeljövőben már hozzáférhetővé váló revideált és bővített kódexkatalógusának.

Az egyes darabok leírásánál ugyanis már ezen új katalógus elveit követtük, melyek gyakorlatilag ugyan a Mezey-féle leírásokon alapulnak (ezért is vannak latinul), emellett azonban a modern kézirat-katalógusok elrendezési elveinek követésével igyekeztük őket némileg áttekinthetőbbé tenni, kicsit fellazítva a Mezey-féle katalógus időnként már túlságosan is tömör adatközléseit.²³

A leírások során először a kódex számát közöljük, mely megfelel a kódex kódexgyűjteményen belüli sorszámának, ezt követi zárójelben a kódex voltaképpen jelzete a nyelvek szerinti gyűjteményen belül (Cod. Lat. 133). Ezután a kódex tartalmának összefoglaló leírása, egy vagy több szerző esetén a szerző(k) neve s a művek lehetőleg egyezményes címe, anonim művek esetén csak a cím, ha az ismert, s ha ez sincs, akkor a tartalom alapján megállapított hozzávetőleges cím, mely tükrözi a szöveg tartalmát.

A következő adatcsoport a kódex fizikai jellemzőinek leírása. Anyaga, hozzávetőleges datálása (évszázadra, ha kideríthető, akkor évre pontosan), ezután a kolumnák száma, majd a fóliók mérete, ezután a fóliók száma, néhány rövid megjegyzés a kódex kötéséről, a szöveg(ek) írásformájáról, a másoló személyéről (ha ismert vagy rekonstruálható), illetve a kódex belső díszítéséről. Amennyiben szükséges itt kapnak helyet a kódexre vonatkozó megjegyzések is (pl. esetleges hiányok, sérülések, a kódex készítésének dátuma, amennyiben ez a szövegből egyértelműen kitűnik, stb.).²⁴

A következő adatcsoport a kódex tartalmi feltárása. A fóliószám után először (ha megállapítható) a szerző neve szerepel szögletes zárójelben, konvencionális átírásban. Majd a mű egyezményes címe, szintén szögletes zárójelben, ezután a kódexben szereplő szerző és cím idézőjelben, majd a szöveg *incipit*-jének és *desinit*-jének közlése a kódex helyesírása szerint, ugyancsak idézőjelek

²³ Elsősorban a Vatikáni könyvtár egy új katalógusát (PELLEGRIN E.: *Les manuscrits classiques Latins de la Bibliothèque Vaticane* I-II. (Documents, Études et Répertoires publiés par l'Institut de la Recherche et d'Histoire des Textes XXI), Paris 1975-1978) vettük alapul, de figyelembe vettük még a Müncheni Könyvtár latin és német kézirat-katalógusainak új köteteit is (NESKE I.: *Katalog der lateinischen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek München: 28 615a - 28 786. 4/10.* Wiesbaden 1984.; SCHNEIDER K.: *Die deutschen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek München 888 - 4000.* Wiesbaden 1991.), valamint az uppsalai egyetemi könyvtár modern, igen alapos és részletes feltárásokat nyújtó katalógusát: ANDERSSON-SCHMIDT, M. – HALLBERG, H. – HEDLUND, M.: *Mittelalterliche Handschriften der Universitätsbibliothek Uppsala: Katalog über die C-Sammlung.* 1-8. (Acta Bibliothecae R. Universitatis Upsaliensis ; 26/1-8.) Stockholm 1995.

²⁴ A Mezey-féle katalógus egyik legtámadottabb pontja a kódexek kollációja volt (vö. CASAMASSIMA recenzióját: *La Bibliofilia* 64 (1962), 89), amelyet éppen ezért az új katalógusban elhagytunk, s itt sem térünk ki rá.

között, s közvetlen a *desinit* után először a szövegkiadás(ok) feltüntetése következik, lehetőleg pontosan jelölve a kódex szövegének helyét az illető kiadásban. A szövegkiadás(ok) után a műhöz tartozó bibliográfiai tételek számokat tüntettük fel a különböző szakbibliográfiákból, egyes esetekben pedig (pl. különösen sok vagy elérhetetlen kiadások esetén) csak ezt. Ha kiadást nem sikerült találni, akkor a mű pontosabb azonosíthatósága végett annak más könyvtárak kéziratgyűjteményeiben fellelhető párhuzamaira hivatkoztunk, a könyvtár nevének, a kézirat jelzetének és a szöveg kódexben elfoglalt helyének pontos feltüntetésével, lehetőleg idézve az adott gyűjtemény katalógusának idevonatkozó helyét is. Az egyes műveket a könnyebb átláthatóság kedvéért a fóliószám előtt félkövér arab számokkal jelöltük, ezen belül pedig, ha az egyes műcsoportok további művekre oszthatók, az ábécé kis betűivel illettük a műcsoportot alkotó kisebb műveket.

A szöveg leírása után kapott helyet a kódex eredetére, provenienciájára vonatkozó közlés, megadva a rekonstrukció lehetséges forrását.

Ezek után időrendi sorrendben a possessorokat tüntettük fel.

Végül a kódexre vonatkozó legfontosabb szakirodalom időrendi sorrendben történő felsorolása zárja a leírást.

Az adatközlés itt bemutatott módszerével később magánál Mezeynél is találkozunk, aki az Egyetemi Könyvtár kódextöredékeinek katalógusában maga is részben a fentiekhez hasonló elveket használt, melyek a töredékkatalógusok későbbi köteteiben tovább finomodtak, s az általunk alkalmazott módszerek már egészen hasonlóak a legújabb kötetek elrendezéséhez, a Mezey-katalógus ezen újrendezése tehát, talán nem jelent önkényeskedést a Mezey-féle hagyománnyal szemben, s egyszersmind illeszkedni próbál a modern magyarországi kézirat-katalogizálás elveihez is.

**Catalogus codicum Latinorum medii aevi in Bibliotheca Universitatis
Budapestiensis asservatorum et ab Ladislao Mezey non recensorum**

Sigla

a.	anno, annus
cf.	confronta
chart.	chartaceus
Cod.	codex
col. coll.	columna, columnae
compact.	compactura codicum
Ed.	Editio
ex.	exeunte
f.	folium
f. n. o.	foliatio non originalis
GW	<i>Gesamtkatalog der Wiegendrucke</i> . 1-8, Leipzig 1925-1940.
HAIN	HAIN, L.: <i>Repertorium Bibliographicum</i> .... 1-2, Paris 1826.
ib.	ibidem
membr.	membranaceus
num.	numerus, numeratus
o. c.	opus citatum
perg.	pergamenus
(r.)	rubro
RADÓ (1973)	RADÓ, P.: <i>Libri liturgici manuscripti Bibliothecarum Hungariae et limitopharum regionum</i> . Budapest 1973.
S. s.	Sanctus vel saeculum
STEGMÜLLER, RB	Stegmüller, Friedrich: <i>Repertorium biblicum medii aevi</i> . I-II, Madrid 1950-1980.
TÓTH (1973)	Tóth András: Az Egyetemi Könyvtár kéziratárának fejlődése. <i>Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei</i> 6 (1973), 13-41.
V., v.	Vide

Cod. 133. (=Cod. Lat. 133)

Liber Computus Nurebergensis

Cod. chart. — s. XV/1. — 215 x 155 mm — ff. 13 (f. n. o.) — *Compact.*: Charta grossa moderna (s. XIX.) — *Scriptura*: Gothica cursiva notularis. Manus unica. — *Scriptor*: Non notatur. — *Ornamenta*: Litterae initiales virides et rubrae, cum nonnullis imaginibus astrologicis coloribus pictis.

- ff. 1-12   "*Primus liber computi Nurebergensis*"
f. 1   incipit   "Iste liber cuius subiectum est ille terminus tempus
                                 secundum motum solis et lune..."
f. 13'   desinit   "...quere intervallum sub 2a [...?] dominicali et non
                                 sub prima."

(Ed.: HAIN 5597-5600, GW 7277-7279; Cf. ZINNER,
E.: *Verzeichnis der astronomischen Handschriften des deutschen
Kulturgebietes*. München 1925, num. 7513-46)

Provenientia: Germania, Nürnberg (?),

Possessor: Fekecs Gábor, deinde a mense Decembris anni 1964. Bibliotheca
Universitatis, cf. TÓTH (1973), 32.

Cod. 134. (=Cod. Lat. 134)

Collectio humanistica

Cod. chart. — s. XV/2. — 131 x 150 mm — ff. 218 (f. n. o.) — *Compact.*: Charta grossa moderna restaurata. — *Scriptura*: Humanistica textualis formata. Manus unica. — *Scriptor*: Non notatur. — *Ornamenta*: Litterae initiales simplices rubrae et caeruleae.

1. a.) ff. 1-19   [*Ps.-Crates Thebanus: Epistulae cynicae translatus per
                                 Athanasium Constantinopolitanum*]
f. 1   prologus   "*Athanasius Constantinopolitanus Arhiensis abbas ad divum
                                 principem Carolum Aragonum primogenitum*"

ib.   incipit   "Quom superioribus diebus me illustrissime
                                 princeps Panormum cum tuis litteris..."
f. 3   desinit   "...animo quieto complura greca latina efficam."

- ib. textus incipit "Crates sociis foelicitatem. Fugite non solum fines malorum..."
- f. 13' textus desinit "...foelicem dicimus esse."
- (Ed.: GW 7819, Cf. HERCHER, R. (ed.): *Epistolographi Graeci*. Paris 1873, 208-217)
- b.) f. 13' [Epistola Aristotelis ad Theophrastum]
"Aristophanes (sic!) Theophrasto foeliciter."
ib. incipit "Brevis iniuria levior solet esse..."
f. 14 desinit "...constantique animi est;"
- (Cf. HERCHER, R. (ed.): *Epistolographi Graeci*. Paris 1873, 174)
- c.) f. 14 [Epistola Heracliti ad Darium regem]
"Heraclitus Dario regi Persarum foeliciter."
ib. incipit "Homines qui terreneis se rebus dederunt..."
ib. desinit "...sponte mea contentus sim;"
- (Cf. HERCHER, R. (ed.): *Epistolographi Graeci*. Paris 1873, 280)
2. ff. 14'-16 [Petrus Marcellus(?): Orationes]
a.) f. 14' "Aeschinis oratio in senatum (sic!) Atheniense"
ib. incipit "Reminiscor, Athenienses, Alexandrum hac nostra in urbe..."
ib. desinit "...supplicesque invenerit;"
- (Ed.: HAIN 14660; SABBADINI, R.: Antonio da Romagno e Pietro Marcello. *Nuovo Archivio Veneto* NS 30 (1915), 241-244. Cf. BERTALOT, L.: Uno Zibaldone umanistico latino del Quattrocento a Parma. *La Bibliofilia* 38 (1936), 77. num. 9.)
- b.) f. 14' "Consules Ro[mani] s[alutem] d[icunt] Pyrrho regi"
ib. incipit "Nos pro tuo iniuriis continuo animo strenuo..."
f. 15 desinit "...Tu nisi caves iacebis; Vale;"
- (Vere ex Gellio: *Noctes Atticae* III, 8, 8. Ed.: HOSIUS C.(ed.): *Gelli Noctes Atticae*. Leipzig 1903, 157-158)

c.) f. 15		<i>"Philippus Aristoteli s[alutem] d[icit]</i>
ib.	incipit	Filium mihi genitum scito: quod equidem diis gratiam habeo..."
ib.	desinit	"...istarum susceptione. Vale."

(Vere ex Gellio: Noctes Atticae IX, 3, 5. Ed.: HOSIUS, C. (ed.): *Auli Gelli Noctes Atticae*. Leipzig 1903, 313. Cf. BERTALOT, L.: Uno Zibaldone umanistico latino del Quattrocento a Parma. *La Bibliofilia* 38 (1936), 78. num. 15)

d.) ff. 15'-16	<i>"Senatui populoque Romano Marcus Cicero se civem(?)"</i>
f. 15' incipit	<i>"Quia strenua res tam domi quam foris cunctos..."</i>
f. 16 desinit	<i>"...non satis validos oberro; Finis"</i>

e.) f. 16	" <i>Caius Fabricius et Q. Curius Pirrho regi s[alutem]</i> "
ib. incipit	" <i>Neque amicorum neque hostium foelis existimator...</i> "
ib. desinit	"...contendisse, nisi non caves iacebis;"

(Vere ex Plutarcho (Vita Pyrrhi) secundum translationem Leonardi Bruni: DONZELINO, G.: *Epistolae rerum publicarum ac sapientium virorum*. Venetiis 1574, 205. Cf. BERTALOT, L.: Uno Zibaldone umanistico latino del Quattrocento a Parma. *La Bibliofilia* 38 (1936), 78-79. num. 17)

3. f. 16'		<i>[Franciscus Aretinus: Epistula ad Franciscum Pellatum]</i>
ib.	incipit	"Franciscus Aretinus Francisco Patavino iurisconsulto s[alutem] d[icit]. Scripsisti ad me Francisce Patavine vir eximie ut epistolas phalaridis..."
ib.	desinit	"...non amplius formidabo. Vale;" (Ed.: HAIN 12879, 12880, 12895. Cf. etiam MESSINA M.: Francesco Accolti di Arezzo. <i>Rinascimento</i> 1 (1950), 303)

4. ff. 17-80'		[Ps.-Phalaris: <i>Epistulae translatus per Franciscum Aretinum</i>]
	f. 17	prologus "Francisci Aretini Phalaridis tyranni Agrigentini epistolas ad illustrem principem Maletestam novellum de maletesti proemium foeliciter incipit."
	incipit	"Vellem maletesta novelle princeps illustris..."
f. 20'	desinit	"...ad prestantiam tuam mittam. Sed iam Phalarim audiamus." /

(Sequentia epistolarum: Ep. 1; 71; 70; 21; 84; 2; 3; 6; 9; 11; 12; 14; 13; 16; 17; 18; 19; 20; 69; 40; 67; 118; 4; 5; 53; 112; 96; 85; 8; 23; 24; 26; 105; 27; 28-30; 104; 32; 35; 120; 38; 60; 98; 41; 42; 44-51; 55; 56; 74; 77; 95; 110; 75; 148; 137; 81; 86; 87; 83; 117; 90; 97; 99; 100; 101; 102; 89; 34; 106; 124; 107; 114; 111; 25; 62; 37; 59; 125; 126; 10; 123; 130; 132; 133; 134; 138; 139; 39; 140; 119; 122; 66; 115; 116; 113; 82; 136; 127; 128; 141; 43; 142; 143; 135; 131; 80; 121; 109; 94; 92; 108; 88; 93; 145; 146; 147; 22; 63; 78; 144; 79; 65; 103; 15; 31; 33; 54.)

f. 78

[Epistula Francisci Aretini ad Alphonsum regem]

"Francisci Aretini ad divum Alphonsum Aragonie regem."

incipit

"Quatuor Phalaridis epistolas quas nuper..."

f. 78'

desinit

"...libens dedicabo."

(Sequuntur epistolas 64; 68; 72; 73.)

(Ed.: *Epistolarum laconicarum atque selectarum farragines duae*. Basileae 1554, 210-342. Cf. etiam HERCHER, R. (ed.): *Epistolographi Graeci*. Paris 1873, 409-459, epistulae autem 7; 36; 52; 57; 59; 61; 76 et 91 nostro codice desiderantur.)

5. ff. 81-89

[Ps.-Brutus: Epistulae translatae per Theodorum Graecum]

f. 81 prologus

"Theodorus Grecus Gaspari Peyro s[alutem] p[erpetuam]

d[icit]

incipit

"Feci, mi Gaspar, quod a me petisti..."

f. 81' desinit

"...et quia id magni facio: etiam atue etiam rogo.

Vale et lege."

ff. 81'-89

[Epistulae]

(Sequentia epistolarum: Ep. 1; 3; 5; 7; 9; 11; 13; 15; 29; 51; 53; 55; 57; 17; 19; 31; 69; 35; 37; 39; 41; 43; 45; 47; 49; 21; 23; 25; 27; 59; 61; 63; 67; 33.)

f. 89

"Finis epistolarum Marci Bruti"

(Cf. HERCHER, R. (ed.): *Epistolographi Graeci*. Paris 1873, 477-491, epistulae autem ad Brutum scriptae et illae a Mithridate ad eum missae in nostro codice desiderantur. Cf. etiam alia manuscripta traductionis Theodori: Vat.

Barb. Lat. 119, f.f. 74'-80; BN Paris Nouv. Acq. Lat. 1651, ff. 112'-122' et de epistolis ab Aretino traductis v. LOCKWOOD, D. P.: De Rinucio Aretino Graecarum Litterarum Interprete. *Harvard Studies in Classical Philology* 24 (1913), 78-83)

6. a.) ff. 89'-169' *[Antonius Beccadelli Panormitanus: De dictis et factis Alphonsi Regis Aragonum libri IV]*

f. 89' prologus
incipit

"Xenophon is quem Greci non ab re Musam Atticam vocant..."

f. 90' desinit

"...attendere cantu."

f. 91

textus
ib. incipit

"*Alphonsi regis dictorum et factorum memoratu dignorum liber primus incipit fortiter*"

"Orabant et quidem suppliciter Ioanne Neapolitanarum reginae oratores..."

f. 167' desinit

"...in postremam partem feriendo defringebat."

(Ed.: CHYTRAEUS, D. (ed): *De dictis et factis regis Aragonum...Antonii Panormitae*. Rostochii 1589, 19-103)

b.) f. 167'-169'

f. 167' incipit

"*Alphonsi regis oratio in expeditionem contra Turcos*"

"Scio plaerosque vestrum demirari, patres conscripti..."

f. 169' desinit

"...cofestim suscipere. Auctore."

"Alphonsi regis dicta aut facta memoratu digna ab Antonio panormita in hisce commentariis collecta expliciunt."

(Ed.: CHYTRAEUS, D. (ed): *De dictis et factis regis Aragonum...Antonii Panormitae*. Rostochii 1589, 105-106)

7. ff. 170-177'

[Antonius Beccadelli Panormitanus: Alphonsi regis triumphus]

"*Alphonsi regis triumphus ab Antonio Panormita foeliciter incipit*"

f. 170 incipit

"Posteaquam rex cum principibus regni..."

f. 177' desinit

"...advesperascente perductus est."

(Ed.: CHYTRAEUS, D. (ed): *De dictis et factis regis Aragonum...Antonii Panormitae*. Rostochii 1589, 106-112)

8. ff. 178-181
 f. 178 incipit "In laudem excellentissimi predicti Alphonsi regis oratio"
 f. 181 desinit "Plures in te virtutes esse intellego, rex..."
 "...fieri posse cognoscas. Dixi."
- (Cf. Valencia, Biblioteca Universitaria M 443, ff. 20'-23.
 Cf. REPULLÉS, M.: *Revista de Archivos* 5 (1875), 53. num. 82)
9. ff. 181-181'
 f. 181 incipit "Leonardi dati pro divo rege Alphonso"
 f. 181' desinit "Rex et martis habes animos et palladis artes..."
 "...Alphonsi viva gloria semper erit."
- (Cf. BERTALOT, L.: *Initia humanistica Latina*. I. Tübingen 1985, num. 5335. De auctore (Leonardo Dati /1365-1425/) v. MAILLARD, J-F – KECSKEMÉTI, J. – PORTALIER, M.: *L'Europe des humanistes. (XIVe-XVIIe siècles)*. Brepols 1998, 144)
10. ff. 182-210
 [Maffeus Vegius: Philalethes]
 "Maffei vegii Laudensis poetae et oratoris praeclarissimi Dyalogus de veritate perdita et a mortalibus lacerata atque fugat ad Eustachium fratrem foeliciter incipit"
- f. 182 prologus
 incipit "Maffeus vegius Eustachio fratri salutem. Dum repeterem nuper animo..."
- f. 183' desinit "...iudicio meo, sed insanit."
- f. 183' textus
 incipit "Quaenam est u mortalium quae per vasta haec montium..."
- f. 210 desinit "...ego te sequor libens."
- (Ed.: HAIN 15925-32)
11. ff. 211-218'
 f. 211 prologus [Xenophon: Hieron per Leonardum Aretinum tractatum]
 "Leonardi Aretini ad Nicolaum prefatio in librum xenophontis de vita tyrannica et privata e greco in latinum tractatum incipit foeliciter"
- f. 212' incipit
 desinit "Xenofontis philosophi quendam librum..."
 "...ausi sumus attingere."
- f. 213 textus
 incipit "Cum ad Hieronem tyrannum Simonides poeta aliquando venisset..."

f. 218 desinit "...nemo tibi inuidebit;"
 f. 218' "*Leonardi aretini ad Nicolaum de vita tyrannica et privata
 xenophontis explicit foeliciter.*"

(Ed.: HAIN 16225-26)

Provenientia: Italia.

Possessor: Szabó László et a die 15. Aug. a. 1967. Bibliotheca Universitatis, cf. TÓTH (1973), 32.

Cod. 135. (=Cod. Lat. 135)

Fragmenta Breviarii Pragensis*

Cod. chart. — s. XV/2 — 205 x 145 mm — ff. 56 et 4 fragmenta minora (f. n. o.)
 — *Compact.*: Deest — *Scriptura*: Gothica cursiva textualis. Manus tres — *Scriptor*:
 Non notatur. — *Ornamenta*: Nulla.

1. ff. 1-27' [*Proprium de tempore: a Dominica Pasche usque ad Dominicam
 primam post Penthecosten*]

f. 1. initium deest
 incipit "...maria magdalena et altera maria ibant diliculo..."
 f. 27' desinit imperfectum "...existimus quamvis..."

Folia nonnulla desunt

2. ff. 28-52' [*Proprium de sanctis a die 15. Iun. usque ad 19. Nov.*]

ff. 50'-52' *Officium de S. Elisabeth*

(Cf. Radó (1973), 26-27)

Folia nonnulla desunt

3. ff. 53-56 [*Appendix*]

a.) ff. 53-' "*De Sancta Zophia officium*" (mutatur manus, manus 2.)

---

* Ex identificatione L. Mezey.

Provenientia: Bohemia (?) v. Officium S. Viti patroni ecclesiae Pragensis (ff. 28-')**Possessor:** Nescitur.

Cod. 136. (=Cod. Lat. 136)
(Vide: U. Fragg. Lat. 150)

Cod. 137. (=Cod. Lat. 137)

Liber de brevibus sententiis (fragmentum)

Cod. membr. — s. XIV/XV. — 260 x 140 mm. — pp. 26, 1 (f. n. o.) — *Compact.*: Deest. — *Scriptura*: Gothica cursiva curens. Manus unica. Correctiones additionesque marginales ab alia manu. — *Scriptor*: Non notatur. — *Ornamenta*: Nulla.

Liber de brevibus sententiis

p. 1.   initium
              deest

"Humanae mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Gregorius 14. mor.

Post p. 17

Quinio una deest.

p. 26

"Vulneris id genus est quod cum sanabile non sit non contrectari (?) tutius esse puto."

in margine
 inferiore

"Istoria est temporum testis, lux veritatis, vite memor, magistra vite, tullius de oratore 2. Explicit liber de brevibus sententiis, deo gratias. Amen.

Provenientia: Italia, Bononia.

Possessor: Kapsza Kázmér et A die 23. Decembris a. 1958 Bibliotheca Universitatis.

Cod. 138. (=Cod. Lat. 138)

(Codex hic loco ignoto latere videtur)

Cod. 139. (=Cod. Lat. 139)

NICOLAUS DE LYRA: *Postilla litteralis in Vetus Testamentum*
(*Excerpta*)

Cod. chart. — 1481. — 319 x 210 mm — ff. 84 (f. n. o.) — *Compact.*: Corio tecta, veresimile ex s. XV ex., in Germania (Mainz) facta.* — *Scriptura*: Gothica cursiva textualis, manus duae. — *Scriptor*: Non notatur. — *Ornamenta*: Nulla. — *Nota*: Codex noster libro impresso: Duranti, Gillelmus: *Rationale divinorum officiorum*. Nürnebrg [Anton Koberger], 1480 (HAIN 6483; GW 9121) adglutinator est. Adglutinantibus autem foliis, ordo paginarum valde subversa est.

in teguminis

interiore parte

incipit

desinit

[*Nota de locis Orientis*]

[...illegibile] "Constantinopolim debuit quendam amicum..."

"...pluvia est etc."

f. 1

in margine

superiore

"Anno domini m^o ccc lxxxj^o"

1. ff. 1-8'

[*Postilla in Genesim*]

f. 1.

initium deest

incipit

quaeritur

"Et factum est vespere et mane (Gen. 1,5) –

quare in secunda die non dicitur et vidit deus..."

f. 8'

desinit

"...nimdicitur quia ascendisti ad cubicule patris tui."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5829)

2. ff. 9-12' [*Postilla in Exodum*]

f. 9

incipit

"Filii Israel creverunt (Ex. 1,7) – Tam hebraei quam mulieres henraeae in quolibet partu pariebant lures

---

* Secundum opinionem M. Rozsondai.

- pueros..."
- f. 12' desinit
imperfectum
ad verba: "dividitur pro utile et..."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5830)
3. ff. 13-16 [Postilla in Daniel (caput 11)]
f. 13 incipit
imperfectum "...Quia circa duo reges..."

f. 16 desinit
imperfectum "...in fine in ntatione de postillis."

(Initium huius postillae v. f. 25, cf. STEGMÜLLER, RB 5879-80)
4. ff. 16-21 [Postilla in Deuteronomium]
f. 16 incipit "Haec sunt verba quae locutus est moyses (Deut 1,1) – In genesi scribitur separatio fidelis populi ab infidelibus..."
f. 21 desinit "...prophetam in veteri lege. Deo gratias."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5833)
5. ff. 21'-24 [Postilla in Josue]
f. 21' incipit "Non recedat volumen legis ab ore tuo (Jos 1,8) – Quia josue debebat alios docere de lege..."
f. 24 desinit "...ista fuisse explicata eis."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5834)
- f. 24' vacat
6. ff. 25-36' [Postilla in Daniel]
f. 25 incipit "Descripto superius templo figuratim videndum est de sacerdotibus..."
f. 36' desinit "...subiecta antichristo per libiam quando et ethiopiam transibit."
(Continuationem postillae huius v. ff. 13-16, cf. STEGMÜLLER, RB 5879-80)
7. ff. 37-40' [Postilla in IV. Regum]
f. 37 incipit
imperfectum "Unus etc. si dominus esset fecerit cataractas in celo

- f. 40' desinit aperire (IV. Reg 7,2) – ita est facit pluvire de celo..."
"...in rebellione nabuchodonosor etc. deo gratias.
- (Initium postillae in Regum v. f. 49, cf. STEGMÜLLER, RB, 5840)
8. a.) ff.41-46' *[Postilla in Numeros]*
f. 41 incipit "Metabuntur autem castra ita est disponentur per
turmas
(Num. 1,52) – Est autem turma multitudo xxx
bellatorum..."
f. f. 46' desinit "...cultoribus unius veri dei etc. deo gratias."
- (Cf. STEGMÜLLER, RB 5832)
- b.) f. 46' *[Nota de Balaam]*
9. ff. 47'-48 *[Nota de quattuor actibus Christi resurgentis]*
f. 47' incipit "In resurrectione Christi quattuor actus operata est
virtus
et potentia dei..."
f. 48 desinit "...in societate dampnatorum."
- (Prima in parte (f. 47' "actus primus") huius notae
tractatur de cultu sanguinis sacri)
- in margine
inferiore "Sanguis abundans, nutziting, de esse vere(?),
miraculosus."
10. ff. 49-72' *[Postilla in Regum I-IV]*
f. 49 incipit "Sciendum tamen quod in populo Israel..."
f. 72' desinit
imperfectum "...in qua erant [...?]"
- (Continuationem huius postillae v. ff. 37-40', cf.
STEGMÜLLER, RB 5837-40)
11. ff. 73-75' *[Postilla in Exodum]*
f. 73 incipit
imperfectum "Et delectabile itaque alia est ratio..."
f. 75' desinit "...possent fieri fila."
- (Initium huius postillae v. ff. 9-12, cf. STEGMÜLLER,
RB 5830)

12. ff. 76-81

f. 76 incipit
f. 81 desinit

[Postilla in Leviticum]

"Item sciendum quod aliqua fiebat oblatio..."
"...Vide de hoc plenius in additionibus praedictis."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5831)

13. ff. 81'-84

f. 81' incipit
f. 84 desinit

[Postilla in Iudicum]

"Sciendum quod iudices qui rexerunt populum israel..."
"...ut sic peccatum primum prius piniretur quam secundum."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5835)

14. ff. 84'- *[Postilla in Ruth]*

f. 84 incipit

"Intingue buccellam tuam in aceto (Ruth 2,14) –
Acetum
in multum resurget..."

f. 84' desinit

"Et tertius fuit iste booz qui genuit obeth ex Ruth."

(Cf. STEGMÜLLER, RB 5836)

Provenientia: Germania. V. f. 48: "Nutziting", notas de reliquiis sanguinis sacri in Germania asservatis (f. 47'), et possessores in teguminis posteriore parte.

Possessor: Nomen primi possessoris (in tegumine interiore parte) erasum est, deinde familia Germanica, cf. in teguminis posteriore parte: "Hedwigis primogenita filia Walpurgis nomine Anno 11(?) die 24 April" ... "ist geboren ... Elisabeth ...". Deinde "Conventus Kecskemetiensis Ordo Minorum Strictae Observantiae Provincia Sanctissimi Salvatoris Anno 1746." Deinde Papp Zoltán et a die 10. Novembris a. 1983. Bibliotheca Universitatis.

Summary

The aim of the present paper is to provide a catalogue of those codices of the Manuscript Collection of the University Library which due to various reasons were not listed in the printed catalogue of the codices made by László Mezey in 1961. The main part of these manuscripts was acquired after the publication of the catalogue in 1961, while other pieces, being only fragments of manuscript books were not taken as real codices by Mezey, who probably wanted to list them among the pieces of the Fragmenta Collection, which was being built in this period, but later they were put to the codices.

Our catalogue, then, is a description of these manuscripts based mainly on the principles used by Mezey in his catalogue, but in some cases the presentation of the material was slightly modified by aid of recent manuscript-catalogues.

Even it is true that the content of these codices in most cases does not show particular textological or literary peculiarity, the presentation of them, however, hopefully serves as a useful tool for further research on late medieval literary or cultural history and enriches with new pieces the group of medieval manuscripts conserved in Hungary.